

Лили, настојникова ћерка, буквално је била спала с ногу. Тек што је довела једног господина у малу оставу иза предсобља у приземљу и помогла му да скине капут, кад се поново зачу сиљиво звоно на улазу тако да је морала да одскакуће дуж голог ходника и отвори врата новом госту. Имала је среће што није морала да се брине и о дамама. Госпођица Кејт и госпођица Џулија мислиле су о томе на сукупатило на спрату претвориле у гардеробу за даме. Госпођица Кејт и госпођица Џулија биле су тамо, оговарале и смејале се и петљале нешто, пратиле једна другу до највишег степенника, гледале доле преко оgrade и дозивале Лили да је упитају ко је стигао.

Годишња играчка госпођица Моркан увек је представљала велики догађај. Свако ко их је познавао дошао би – чланови породице, стари пријатељи породице, чланови Џулијиног хора, сваки Кејтин ученик који је био довољно одрастао, па чак и неки од ученика Мери Џејн. Још никада се није десило да играчка пропадне. Већ дуги низ година пролазила је у сјајном стилу, колико год су људи могли да памте: још од када су Кејт и Џулија, после смрти њиховог брата Пата, напустиле кућу у Стони Батеру и повеле Мери Џејн,

своју једину рођаку, да живи с њима у мрачној, одвратној кући на Острву Ашер, чији су горњи део изнајмиле од господина Фулама, трговца кукурузом у приземљу. Било је то пре добрих тридесет година, а као да је било јуче. Мери Џејн, која је тада била девојчица у краткој хаљиници, сада је била главни ослонац домаћинства, јер је давала часове из оргуља у улици Хадингтон. Завршила је академију и сваке године је давала концерт за ученике у горњој сали Старих Концертих дворана. Многи од њених ученика припадали су породицама из бољих кућа, као што су оне на линији Кингстаун и Далки. Иако старе, њене тетке такође су имале свог удела. Џулија, мада је била прилично седа, још увек је била водећи сопран у хору "Адам и Ева", а Кејт, пошто је била и сувише слаба да се много креће, давала је часове музике почетницима на старом клавиру у задњој соби. Лили, настојникова ћерка, обављала им је све домаће послове. Иако су водиле скроман живот, веровале су да је важно добро јести; набављале су само најбоље: говеђи бубрежњак, чај од три шилинга, најбоље прно пиво у боцама. Лили је ретко правила грешке у наруџбинама, тако да се она лепо слагала са својим трима господарима. Волеле су да зановетају и то је било све. Међутим, једино што нису подносиле било је да им се узвраћа на њихове примедбе.

Наравно, имале су пуно разлога да зановетају када је у питању такво једно вече. А онда, већ је било прошло десет, а од Габријела и његове жене није било ни трага ни гласа. Осим тога, смртно су се плашиле да се Фреди Малнс не појави пијан. Ни за шта на свету нису хтеле да га ико од ученика Мери Џејн види под утицајем алкохола; а када је био у таквом стању, понекад је било врло тешко изаћи с њим на крај. Фреди Малнс је увек касно, али су се питале шта ли је то могло да задржи Габријела; због тога су сваки час долазиле до оgrade да упитају Лили јесу ли Габријел или Фреди стигли.

"Ох, господине Конрој", рече Лили Габријелу када му је отворила врата, "госпођица Кејт и госпођица Џулија су мислиле да нећете ни доћи. Добро вече, госпођо Конрој."

"Верујем да јесу", рече Габријел, "само оне заборавају да су овој мојој жени потребна пуна три сата да се обуче."

Стајао је на отирачу, чистећи снег с каљача, кад је Лили увела његову жену до подножја степенница и довикнула:

"Госпођице Кејт, ево госпође Конрој."

Кејт и Џулија одмах се сјурише низ мрачно степенште. Обе пољубише Габријелову жену, рекоше како се сигурно жива смрзла и упиташе да ли је Габријел с њом.

"Ето ме, тетка Кејт, тачан к'о сат! Идите горе. Ето и мене", довикну Габријел споља из мрака.

Наставио је жустро с чишћењем ципела, а три жене одоше горе на спрат смејући се, у гардеробу за даме. Лагане снежне ресе, као некакве капе, покривале су рамена његовог капута и врхове његових каљача: па, пошто дугмад капута склизнуше кроз рупице укурућене од снега, хладан, мирисан спољашњи ваздух проструја из пупљина и набора.

"Зар опет пада снег, господине Конрој?", упита Лили.

Пошла је испред њега ка остави, да му придржи капут. Габријел се насмеши на то како му је презиме поделила на три слога, па је погледа. Била је то витка девојка која је још увек стасавала, бледа лика и косе боје сена. Изгледала је још блеђа под плинском светлошћу у остави. Габријел ју је памтио још од времена када је била дете и седела на најнижем степеннику с крпеном лутком у крилу.

"Да, Лили", одговори он, "а мислим да ће целу ноћ падати."

Подигао је поглед ка таваници оставе која се тресла од лулања и вучења ногу по поду на спрату,

ослушнуо за тренутак клавир, а онда погледао у девојку која је брижљиво савијала његов капут преко ивице полице.

"Реди ми, Лили", рече он пријатељским гласом, "идеш ли и даље у школу?"

"Ох, не, господине", одговори она. "Има више од годину дана како сам завршила са школовањем."

"Онда, значи", рече Габријел весело, "ускоро ћемо једног лепог дана на твоје венчање с твојим младенцем, а?"

Девојка га погледа преко рамена и рече с великим огорчењем:

"Данашњи мушкарци само брбљају и гледају шта могу да вам извуку."

Габријел поцрвене, као да је осетио да је погрешно, па, не гледајући је, смакну каљаче и жустро поче шалом да гланца лаковане ципеле.

Био је снажан, повисок младић. Црвенило му с образа пређе чак на чело, где се распрши у неколико безобличних бледоцрвених мрља; а на његовом лицу немирно су светлудала два чиста стакла и светао позлаћен оквир наочара који је заклањао нежне и немирне очи. Његова сјајна црна коса имала је раздјељак на средини и била је зачешљана у валу иза ушију где се благо увила испод бразде коју је оставио његов шешир.

Пошто је изгланцао ципеле, он се исправи, па затеже прслук наниже преко пуначког тела. Онда брзо извади новчић из цела.

"Ево, Лили", рече гурнувши јој га у шаку. "Божји је, је л' тако? То је... само мали..."

Он се журно упути ка вратима.

"Ох, не, не господине!", узвикну девојка идући за њим. "Стварно, господине, не бих то могла да узмем."

"Божји је! Божић је!", рече Габријел скоро арчећи ка степеншту и одмахујући руком према њој као да је моли.

Видевши да је он већ скоро стигао до степе-
ништа, девојка довикну за њим:

"Па, хвала вам, господине."

Чекао је пред вратима салона да се заврши
валцер и слушао трупкање ногу и шуптање сукања
које су туд пролетале. Још увек је био узнемирен
изненадним и огорченим одговором девојке. То га је
онерасположило, што покуша да одагна дотеривањем
манжетни и лептир-машне. Затим из цела прслук
извади комадић хартије па погледа белешке које је
направио за свој говор. Није био сигуран у погледу
стихова Роберта Браунига, јер се плашио да ће бити
изнад могућности слушаца. Неки цитати које би они
препознали из Шекспира или из Мурових Ирских
мелодија били би прикладнији. Грубо лупкање пета
мушкарца и повлачење ципела по поду подсетили су
га да се ниво њиховог образовања разликује од њего-
вог. Само би себе учинио смешним ако би им цитирао
поезију коју они не могу да схвате. Сматрали би да се
само размеће својим вишим образовањем. Ни код њих
не би успео као што није успео ни код девојке у оној
остави. Погрешио је у настулу. Читав његов говор био
је скроз-наскроз погрешан, потпун неуспех.

Управо тада његове тетке и његова жена изађо-
ше из гардеробе за даме. Његове тетке биле су две
мале, једноставно одевене старице. Тетка Џулија је
била за који сантиметар виша. Њена коса, спуштена
преко врхова ушију, била је сива; а сиво је било, с там-
нијим сенкама, и њено широко млитаво лице. Иако је
била чврсто грађена и стајала усправно, њене споре
очи и размакнуте усне одавале су изглед жене која
није знала ни где се налази ни куда иде. Тетка Кејт је
била живахнија. Њено лице, здравијег изгледа него у
њене сестре, било је све смежурано и изборано, као
увела првена јабука, а њена коса, зачешљана на исти
старински начин, није била изгубила своју боју зрелог
ораха.

Обе срдљиво пољубише Габријела. Био је њи-
хов најомиљенији сестрић, син њихове покојне старије
сестре, Елене, која је била удата за Т. Ј. Конроја из
Лучке капетаније.

"Габријеле, каже ми Грета да немаш намеру да
вечерас узмеш кочије за повратак у Монкстаун", рече
тетка Кејт.

"И немам", рече Габријел, окрећући се својој
жени, "зар нам нису довољно преселе прошле године,
нису ли? Зар се не сећаш, тетка Кејт, како је Грета
због тога назебла? Читавим путем прозори кочија су
звектали, а када смо прошли Мерион, источни ветар
почео је да дува кроз њих. Баш је било весело. Грета
се страховито прехладнла."

Тетка Кејт се озбиљно мрштила и климала
главом на сваку његову реч.

"У праву си, Габријеле, у праву си", рече она.
"Човек мора стално бити опрезан."

"Али што се Грете тиче", рече Габријел, "она
би пешнице ишла кући по снегу, само кад би је неко
пустио."

Госпођа Конрој се насмеја.

"Не обраћајте пажњу на њега, тетка Кејт", рече
она. "Он је, у ствари, много досадан: шта са зеленим
абажурима увече због Томијевих очију, па га још на-
тера да вежба с теговима, а Еву, тера да једе овсену
кашу. Јадно дете! А она не може да је смисли. Ех,
никада нећете погодити шта ме је сада натерао да
носим!"

Она прасну у грохотан смех и погледа у свога
мужа чије су задивљене и срећне очи прелетале с њене
хаљине на лице и косу. И обе тетке су се од срца
смејале, јер Габријелова нежност је била стални
предмет њихове шале.

"Каљаче!", рече госпођа Конрој. "То је најно-
вије. Кад год је мокро под ногама, морам да наувечем
каљаче. Чак је и вечерас хтео да их обујем, али нисам

хтела. Следеће што ће ми купити биће опрема за рођење."

Габријел се нервозно смејао и поцраљао своју машину да би се умирио, док се тетка Кејт скоро пресамитила од смеха, толико јој се та шала допала. Осмех ускоро ишчезе с лица тетке Џулије и она уперив своје тужне очи у лице свога сестрића. После неколико тренутака она га упита:

"А шта су то каљаче, Габријеле?"

"Каљаче, Џулија!", узвикну њена сестра. "За име света, зар не знаш шта су каљаче? Па то се носи преко... преко ципела, је ли тако, Грета?"

"Тако је", рече госпођа Конрој. "Праве се од гу-таперке. Сада обоје имамо по пар. Габријел каже да их сви на Континенту носе."

"Ох, на Континенту", промрмља тетка Џулија, полако климајући главом.

Габријел се намршти, па рече као да се мало наљутио:

"Није то ништа нарочито, али Грета сматра да су јако смешне, јер каже да је та реч подсећа на "Кристи Минстрелс".

"Али, реци ми, Габријеле", настави тетка Кејт с пуно такта. "Наравно, ти си се постарао за собу. Грета ми каже..."

"О, са собом је све у реду", одговори Габријел. "Резервисао сам једну у Грешаму."

"Наравно", рече тетка Кејт, "тако је најбоље. А деца, Грета, зар не бринеш за њих?"

"Ох, па то је само за једну ноћ", рече госпођа Конрој. "Осим тога, Беси ће их припазити."

"Свакако", рече опет тетка Кејт. "Велика је утеха имати такву девојку на коју се човек може ослабити! Ето, ова Лили, ја просто не знам шта се с њом дешава у последње време. Она више није она девојка одраније."

Габријел је управо хтео да својој тетци постави неколико питања о томе, али она се нагло удаљи да би

погледала за својом сестром, која се спустила низа степеннице и стално извијала преко оgrade.

"Сад, питам ја тебе", рече она скоро осорним гласом, "куда се то Џулија упутила? Џулија! Џулија! Куд аћеш то?"

Џулија, која је била на пола степенничног крака, врати се и објави умилним гласом:

"Стигао је Фреди."

У истом тренутку плесак руку и завршни туш пијанисте најавише да је валцер завршен. Врата салона се отворише с унутрашње стране и неколико парова изађе. Тетка Кејт брзо повуче Габријела у страну и прошапутала му на ухо:

"Скокни доле, Габријеле, буди добар па види да ли је с њим све уреду и недај му да се попне овамо ако је припит. А сигурна сам да је припит. Сигурна сам да јесте."

Габријел приђе степенцишту и ослушну преко оgrade. Чуо је разговор две особе у остави. Онда препознаде смех Фредрија Малинса. Он бучно сиђе низа степеннице.

"Много ми је лакше кад знам", рече тетка Кејт госпођи Конрој, "да је Габријел овде. Увек ми је лакше на души кад је он овде... Џулија, ено госпођица Дели и госпођица Пауер би да се мало освеже. Хвала вам на дивном валцеру, госпођице Дели. Било је дивно."

Висок човек смежурана лица, крутих проседих бркова и припурасте боје коже, који је излазно са својом партнерком, рече:

"Да ли бисмо и ми могли да добијемо неко освежавајуће пиће, госпођице Моркан?"

"Џулија", рече тетка Кејт кратко, "ево и госпођина Брауна и госпођице Ферлонг. Џулија, уведи их с госпођицом Дели и госпођицом Пауер."

"Ја сам прави човек за даме", рече господин Браун, пућећи усне све док му се бркови не накострешисе, смешећи се свим својим борама. "Знате, госпо-

Њице Моркан, разлог због кога ме оне толико воле је..."

Није завршио реченицу, али, видећи да га тетка Кејт не може чути, одмах уведе три младе даме у задњу собу. На средини собе била су два четвртаста стола постављена један уз други, а на њима су тетка Џулија и настојник исправљали и гладили велики столњак. На креденцу су биле поређане чиније, и тањира, и чаше, и гомиле ножева, виљушка и кашика. Поклопац клавира такође је служио као креденац за јела и слаткише. Поред једног мањег креденца у углу стајала су двојица младића и пила светло пиво.

Господин Браун поведе онамо своје штићенице, па их све заједно позва, у шали, на пунч за даме, врућ, јак и сладак. Како су рекле да никада ништа жестоко не пију, он им отвори три боце лимунаде. Онда замоли једнога од младића да се помери у страну па дохвати боцу и насу себи подоста вискија. Младићи су га по-сматрали с уважавањем док је испијао први гутљај.

"Бог нека ми је на помоћ", рече он смешећи се, "тако ми је доктор наредио."

Његово смежурано лице се развуче у широк осмех, а оне три даме се засмејаше као неки музички ехо на његову шалу, њишући телима уз нервозне трзаје рамена. Најодважнија од њих рече:

"Ех, сад, господине Брауне, сигурна сам да вам доктор никада не би тако нешто наложио."

Господин Браун отпи још један гутљај вискија, па рече подражавајући њихове покрете:

"Па, видите, ја сам чувена госпођа Касиди, за коју се прича да је рекла: 'Слушај, Мери Грајмс, ако га не узмем, натерај ме да га узмем, јер осећам да ми је потребан.'"

Његово ужарено лице нагнуло се напред и сувише присно, а говорио је и с врло простим даблинским нагласком, тако да су младе даме инстинктивно при-миле његов говор у тишини. Госпођица Ферлонг, једна од ученица Мери Џејн, упита госпођицу Дели како се

зове онај лепи валцер који је одсвирала; а господин Браун, видећи да га запостављају, окрете се нагло двојици младића која су имала више разумевања за њега.

Нека млада жена, румена лица, у љубичастој хаљини, уђе у собу, плескајући узбуђено рукама и узвикујући:

"Кадрил! Кадрил!"

Одмах за њом уђе тетка Кејт с узвиком:

"Два господина и три даме, Мери Џејн!"

"Ох, ево господина Бердина и господина Керигана", рече Мери Џејн. "Господине Керигане, хоћете ли повести госпођицу Пауер? Госпођице Ферлонг, мо-гу ли да вам нађем партнера, господина Бердина. Ох, ето, сад је све у реду."

"Три даме, Мери Џејн", рече тетка Кејт.

Та два млада господина замолише даме да им учине задовољство и играју с њима, а Мери Џејн се обрати госпођици Дели.

"Ох, госпођице Дели, заиста сте љубазни, иако сте одсвирали последње две игре, али заиста нам вече-рас недостају даме."

"Немам ама баш ништа против, госпођице Мор-кан."

"А ја сам вам нашла финог партнера, господина Бартела д'Арсја, тенора. Касније ћу га наговорити да пева. Читав Даблин лудује за њим."

"Диван глас, диван глас!", рече тетка Кејт.

Како је неко на клавиру већ два пута започињао увод у прву фигуру, Мери Џејн поведе своје регруте брзо из собе. Тек што су изашли, кад тетка Џулија уђе полако у собу, посматрајући нешто за собом.

"Шта је било, Џулија?", упита тетка Кејт узбу-ђено. "Ко је то?"

Џулија, која је носила гомилу салвета, окрете се својој сестри и рече, једноставно, као да ју је питање изненадило:

"То је само Фреди, Кејт, и Габријел с њим."

У ствари, одмах иза ње могао се видети Габријел како води Фредрија Малинса преко одморашта. Овај други, младић четрдесетих година, био је Габријелове висине и грађе, веома облих рамена. Лице му је било меснато и бледо, с мало боје само на ушним ресама и широким ноздрвама. Имао је грубе прте лица, тупаст нос, испунчене и раздвојене обрве, пуне и истурене усне. Тешки очни капци и разбарушеност проређене косе давали су му послан изглед. Смејао се од срца пискавим гласом на причу коју је причао Габријел на степену и истовремено трљао заглавцима леве руке лево око.

"Добро вече, Фреди", рече тетка Џулија.

Фреди Малинс пожеле госпођицама Моркан добро вече како се чинило немарно због урођене говорне мане, а онда, видећи како му се господин Браун смеши стојећи крај креденца, пређе преко собе на прилично климавим ногама и поче тихо да понавља причу коју је управо испричао Габријелу.

"Није много пијан, зар не?", рече тетка Кејт Габријелу.

Габријелове обрве су биле намрштене, али их он брзо уздиже и одговори:

"Ох, није, једва се примећује."

"Сад, реци, зар није страشان момак!", рече она. "А његова јадна мајка га натерала уочи Нове године да јој обећа да ће оставити пиће. Али, хајде, Габријеле, идемо у салон."

Пре но што је с Габријелом напустила собу, она даде знак господину Брауну тако што се намршти и припрети прстом. Господин Браун јој уместо одговора потврдно климну главом, па пошто је отишла, он се обрати Фредрију Малинсу:

"А сада, Теди, насућу ти велику чашу лимунате, да се мало повратиш."

Фреди Малинс, који се приближавао врхунцу своје приче, нестрпљиво одби понуду одмахивањем руке, али господин Браун, пошто је прво скренуо

пажњу Фредрију Малинсу на његову неуредну одећу, напуни му и додаде пуну чашу лимунате. Лева рука Фредрија Малинса механички прихвати чашу, док му је десна била заузета махиалним дотеривањем одела. Господин Браун, чије се лице још једном наборало од веселости, насу себи чашу вискија кад Фреди Малинс прасну у смех, пре него што је стигао до врхунца своје приче, заценивши се од пискавог хрипљивог смеха, па спуштајући нетакнуту и до врха насуту чашу, поче да трља зглавцима леве руке лево око, понављајући речи своје последње реченице колико год му је то допуштао напад смеха.

*

Габријел није могао да слуша док је Мери Џејн свирала утихнулом салону свој комад с Академије, пун брзих низова и тешких пасаж. Волео је музику, али комад који је свирала није за њега имао мелодију, па се питао да ли је ту било мелодије за друге слушаоце, мада су они молили Мери Џејн да им нешто свира. Четири младића која су дошла из собе са освежењима и стајала на вратима, на звук клавира отишла су некуда тихо у паровима после неколико минута. Једине особе које као да су одиста пратиле музику биле су сама Мери Џејн, чије су руке летеле преко клавијатуре или се дизале увис с ње у паузама као у неке свештенице у тренутном изрицању клетве, и тетка Кејт која је стајала поред ње да би окретала листове.

Габријелове очи, које је раздраживао под који се изгланпан воском сјао испод лустера, одлуташе ка зиду изнад клавира. Слика сцене на балкону из Ромеа и Јулије висила је тамо, а поред ње била је слика принчева убијених у Таверу, коју је тетка Џулија, још као девојчина, извезла вунцом црвене, плаве и мрке боје. Можда се у школи коју су похађале као девојчице за ту врсту рада подучавало годину дана. Његова

мајка му је израдила, као поклон за рођендан, прслук од љубичасте моаре свиле са ситним лисичјим главама по њему, постављен браон сатеном и с округлим испупченим дугметима. Чудно је било да његова мајка није имала смисла за музику, мада ју је тетка Кејт називала умом породице Моркан. И она и Џулија као да су се увек помало поносиле својом озбиљном и достојанственом сестром. Њена фотографија стајала је испред великог огледала. На крилу је држала отворену књигу и у њој нешто показивала Константину, који је, одевен у морнарско одело лежао крај њених ногу. Она је била та која је синовима изабрала имена, јер је изузетно ценила достојанство породичног живота. Захваљујући њој, Константин је сада био поджупник у Балбригану, а захваљујући такође њој, и сам Габријел је дипломирао на Краљевском универзитету. Сенка му пређе преко лица када се присети њеног противљења његовом браку. Неке увредљиве речи које је употребила још увек су болеле у сећању; једном је говорила о Грети као о сеоској намигуши, а Грета уопште није била таква. Грета је била та која ју је неговала у току читаве њене последње дуге болести у њиховој кући у Монкстауну.

Знао је да је Мери Џејн сигурно негде при крају свог комада јер је поново свирала уводну мелодију са скалама које су се низале после сваког такта и док је чекао на крај, презир је замро у његовом срцу. Комад се завршио трилером високих октава и једном дубоком завршном октавом у басу. Мери Џејн је добила велики аплауз док је, заруменевши се, савијала ноге и нервозно умукла из собе. Најјаче су аплаудирала она четворица младића која су стајала код врата, а која су на почетку комада отишла у собу са освежењима, а вратила се када је клавир утихнуо.

Играчи заузеле своја места. Габријелова партнерка била је госпођица Ајворт. Била је отворена, причљива млада дама, пегава лица и изражајних смеђих очију. Није носила хаљину с дубоким изрезом,

а велики брош прикачен на њеној крагни имао је на себи ирски симбол и гесло.

Пошто су заузели своја места, она изненада рече:

"Нешто морам с вама да рашчистим."

"Са мном?"

Она озбиљно климну главом.

"А шта то?", упита Габријел, осмехујући се њеном озбиљном држању.

"Ко је Г. К.?", упита госпођица Ајворт и погледа га.

Габријел поцрвене и управо је хтео да се намршти као да тобож није разумео, кад она одсечно рече:

"Ох, невинашце! Закључила сам да пишете за Дејли Експрес. Зар вас није срамота?"

"А зашто бих се ја себе стидео?", упита Габријел трепћући и покушавајући да се осмехне.

"Ето, ја вас се стидим", рече отворено госпођица Ајворт. "Ко би рекао да ћете писати за такве новине. Нисам знала да сте западни Британац."

На Габријеловом лицу појави се збуњен израз. Тачно је било да је писао за књижевну рубрику сваке среде у Дејли Експресу, за што је добијао петнаест пилинга. Али то није значило да је због тога западни Британац. Књиге које је добијао ради писања приказа биле су му драже од бедних чекова. Волео је да опиша кораке и листа стране тек одштампаних књига. Скоро свакога дана, пошто би се његова настава на колеџу завршила, шетао би дуж кеја све до књижара с половним књигама, до Хикијеве књижаре на Момачком пешталишту, па до Веба или Масија на Астон кеју или О'Клоисија у споредној улици. Није знао како да одговори на њену оптужбу. Желео је да каже како је књижевност изнад политике. Али, они су били дугогодишњи пријатељи и њихове каријере су се упоредо одвијале, прво на универзитету, а затим као предавача: није смео да се упусти с њом у надмен разговор. Он

настави да трепће покушавајући да се осмехне, па не уверљиво промрмља како он не види никакву политику у писању приказа књига.

Када је дошао на њих ред да се укресте у игри, он је још увек био збуњен и непажљив. Госпођица Ајвортс брзо га ухвати за руку у топли стисак, па рече меким пријатељским тоном:

"Па наравно, само сам се шалила. Хајдете сада да се укрестимо."

Када су се поново нашли заједно, причала је о проблему универзитета, па се Габријел осећао лагодније. Неки њен пријатељ показао јој је његов приказ Браунингових песама. Тако је сазнала за тајну али приказ јој се изузетно допао. А онда изненада рече:

"Ох, господине Конрој, да ли бисте овога лета дошли на излет на острво Аран? Имамо намеру да тамо проведемо читав месец. Биће дивно тамо на Атлантику. Требало би да дођете. Господин Кланси долази и господин Килкели и Кетлин Керни. Било би дивно за Грету, ако би хтела да дође. Она је из Конакта, зар не?"

"Њени су отуда", рече Габријел кратко.

"Али ви ћете доћи, зар не?", рече госпођица Ајвортс, жудно полажући своју топлу руку на његову мишицу.

"У ствари", рече Габријел, "управо сам средно да идем..."

"Куда да идете?", упита госпођица Ајвортс.

"Па, знате, сваке године идем бициклом с неким другарима и тако..."

"Али куда?", упита госпођица Ајвортс.

"Па, обично идемо у Француску или Белгију, или можда у Немачку, несретно рече Габријел.

"А због чега идете у Француску и Белгију", упита госпођица Ајвортс, "уместо да обилазите рођену земљу?"

"Па", одговори Габријел, "делимично зато да не бих изгубио везу с језиком, а делимично због промене."

"А зар немате свој језик с којим треба да одржите везу – с ирским?", упита госпођица Ајвортс.

"Да", рече Габријел, "кад је већ реч о томе, знате, ирски и није мој језик."

Њихови суседи се окренуше како би слушали то унакрсно испитивање. Габријел је гледао час лево час десно и нервозно покушавао да одржи добро расположење пред тим тешким искушењем, због чега му се чело прекри руменилом.

"А зар ви немате своју рођену земљу коју треба обићи", настави госпођица Ајвортс, "о којој ништа не знате, свој рођени народ и своју рођену земљу?"

"Ех, да вам право кажем", одговори Габријел изненада, "сит сам рођене земље, сит сам је!"

"Због чега?", упита госпођица Ајвортс.

Габријел није одговорио, јер га је властити одговор узрујао.

"Због чега?", понови госпођица Ајвортс.

Морали су да обиђу све играче па, пошто јој он није одговорио, госпођица Ајвортс рече љутито:

"Наравно, немате одговора."

Габријел покуша да прикрије своју узнемиреност тако што се из све снаге предао игрању. Избегавао је њене очи, јер је видео кисео израз на њеном лицу. Али када су се сусрели у дугом ланцу, изненадио се када је осетио да му је рука чврсто стиснута. За тренутак гледала га је испитивачки испод обрва, све док се није осмехнуо. А онда, управо када је ланац требало опет да крене, она се пропе на прсте и прошапта му на ухо:

"Западни Британац!"

Када се игра завршила, Габријел оде у најудаљенији угао собе где је седела мајка Фредрија Малинса. Била је крупна, изнемогла старица седе косе. Глас јој је био непрекидан као и код њеног сина, а помало је и

мудала. Рекли су јој да је Фреди стигао и да је скоро био у нормалном стану. Габријел ју је питао да ли је добро путовала морем. Живела је са својом удатом ћерком у Глазгову, а у Даблин је долазила једном годишње у посету. Мирно је одговорила да је прелазак био диван и како је капетан био врло пажљив према њој. Такође је причала и о дивној кући коју је њена ћерка имала у Глазгову и о свим пријатељима које су тамо имали. И док је она тако брљала, Габријел покуша да одагна из главе свако сећање на непријатан догађај с госпођицом Ајворс. Наравно да је та девојка, или жена, или шта је већ била, била занесењак, али све у своје време. Можда није требало да јој тако одговори. Али она није имала права да га назива западним Британцем пред светом, чак ни у шали. Покушала је да га учини смешним пред друштвом, преиспитувајући га и буљећи у њега својим зецјим очима.

Он угледа своју жену како се пробија ка њему кроз парове који су играли валцер. Када му је пришла, рече му на ухо:

"Габријеле, тетка Кејт хоће да зна хоћеш ли као и обично да исечеш гуску. Госпођица Дели ће исећи шунку, а ја ћу се побринути за пудинг."

"Добро", рече Габријел.

"Она ће прво да пошаље младе чим се заврши овај валцер, тако да ћемо ми имати посебан сто."

"Јеси ли играла?", упита Габријел.

"Наравно да јесам. Зар ме ниси видео? Шта си се оно препирао с Моли Ајворс?"

"Нисам се препирао. А што? Је ли она рекла да јесмо?"

"Тако некако. Покушавам да наговорим оног господина д'Арсја да пева. Мислим да је страшно уображен."

"Није било никакве препирке", рече Габријел зловољно, "само је хтела да пођем на пут у западну Ирску, а ја сам рекао да нећу."

Његова жена стисну руке од узбуђења и мало поскочи.

"Ох, пођи Габријеле", узвикну она, "тако бих волела поново да видим Голуеј."

"Можеш да идеш ако желиш", рече Габријел хладно.

Она га погледа за тренутак, а затим се окрете госпођи Малинс па рече:

"Ето, то вам је фин муж, госпођо Малинс."

И док се провлачила натраг преко собе, госпођа Малинс је, не обраћајући пажњу на ту упадицу, наставила да прича Габријелу каквих све дивних места има у Шкотској и каквих дивних предела. Њен зет их је сваке године водио на језера, па су тамо пећали. Њен зет је био сјајан пећарош. Једнога дана је ухватио неку дивну велику рибу и неки човек из хотела припремио им ју је за вечеру.

Габријел једва да је чуо оно што је причала. Сада пошто се приближавала вечера он поново поче да размишља о свом говору и цитатима. Када је угледао Фредију Малинс како прелази преко собе да би обичао своју мајку, Габријел му уступи столицу па се повуче у прозорско удубљење. Соба се већ била испразнила, а из задње собе је допирао звекет тањира и ножева. Они који су још увек били у салону изгледали су уморни од играња па су тихо разговарали у мањим групама. Габријелови топли, дрхтави прсти добовали су по хладном прозорском окну. Како напољу мора да је хладно! Како би било пријатно да сâм мало прошега, прво дуж реке, а затим кроз парк! Снег би лежао по гранама и формирао светлу капу на врху споменика Веллингтону. Како би тамо било много пријатније него за столом уз вечеру.

Он поново прелете преко главних тема свог говора: ирска гостољубивост, тужне успомене, Три грације, Париз, цитат из Браунинга. Он понови у себи реченицу коју је написао у свом приказу: "Човек се осећа као да слуша музику испуњену мислима које раз-

диру." Госпођица Ајворс је похвалила тај приказ. Да ли је била искрена? Да ли је у њој заиста било икаквог личног живота иза тог њеног пропагандизма? Све до те вечери међу њима никада није дошло до неспоразума. Нервирала га је помисао да ће и она седети за столом за време вечере, да ће га гледати док буде говорио, својим критичким, испитивачким погледом. Можда јој не би било жао ако му говор не успе. Сину му једна помисао која га охрабри. Рећи ће, алуирајући на тетку Кејт и тетку Џулију: "Даме и господо, генерација која нам је сада на измаку можда је имала недостатака, али што се мене тиче, мислим да је имала извесне квалитете гостољубивости, духа, човечности, што новој и врло озбиљној, суперобразованој генерацији која сада стасава око нас, чини ми се, недостаје." Врло добро: то је било нешто за госпођицу Ајворс. Шта га је било брига што су две његове тетке биле необразоване старице?

Жамор у соби привуче његову пажњу. Господин Браун је долазио од врата, галантно водећи тетку Џулију која се ослањала на његову руку и смећећи се држала оборену главу. Аплауз који је лично на неударену палџу такође ју је пратио све до клавира а онда, пошто се Мери Џејн посадила на столицу, а тетка Џулија која се више није смешила, упола окренута како би свој глас могла да пошаље кроз собу, постепено је замро. Габријел је препознао увод. Била је то једна од старих песама коју је тетка Џулија волела – Украшена за венчање. Њен глас, тонски снажан и јасан, с пуно заноса кренуо је на брзе низове тонова који улепшавају мелодију, па иако је врло брзо певала, није пропустила чак ни најмању украсну ноту. Пратити глас, не гледајући у лице певачице, било је исто што и осећати и учествовати у узбуђењу брзог и безбедног лета. Габријел је бурно аплаудирао са осталима на крају песме, а буран аплауз допро је и од невидљивог стола на коме је била постављена вечера. Звучао је тако искрено да се мало првенила проби на

лицу тетке Џулије док се сагињала да врати на сталак за ноте стару песмарицу у кожном повезу на чијим су корицама стајали њени иницијали. Фреди Малинс, који је слушао главе нагнуте у страну да би је боље чуо, аплаудирао је и када су сви остали престали и полако буђено причао с мајком, која је озбиљно и полако климала главом у знак одобравања. Најзад, када више није могао да аплаудира, он нагло устаде и похита преко собе до тетке Џулије, чију руку је ухватио и држао обема својим и дрмусао је кад год му је по nestало речи или када се показало да не може да изађе на крај с прекидима у гласу.

"Управо сам говорио мајци", рече он, "како вас никада нисам чуо да тако добро певате, никада. Не, никада нисам чуо да вам је глас био тако добар као вечерас. Ето! Да ли бисте сад у то поверовали? То је истина. Тако ми свега, то је тачно. Никада нисам чуо да вам глас звучи тако свеже и тако... тако чисто и свеже, никада."

Тетка Џулија развуче уста у широк осмех и промрмља нешто о комплиментима док је ослобађала руку из његовог стиска. Господин Браун испружи своју отворену руку према њој и рече онима који су били поред њега на начин на који то чине водитељи програма када публици представљају неко чудо од талента:

"Госпођица Џулија Моркан, моје најновије откриће!"

Искрено се смејао сам себи кад му се Фреди Малинс обрати речима:

"Па, Брауне, ако ти то озбиљно, онда би могао и горе откриће да направиш. Ја само могу да кажем да откад долазим овамо, никада је нисам чуо да је и у пола тако лепо певала. А то је права истина."

"Нисам ни ја", рече господин Браун. "Ја мислим да јој је глас јак о напредовао."

Тетка Џулија слеже раменима и рече са смиреним поносом:

"Пре тридесет година нисам имала лош глас, како то већ иде с гласовима."

"Често сам говорила Џулији", рече тетка Кејт одлучно, "да је у том хору једноставно била запостављена. Али она никада није трпела да јој приговарам."

Она се окрете као да се обраћа здравом разуму других због тог јогунастог детета, док је тетка Џулија гледала испред себе, с неким неодређеним осмехом присећања који јој се поигравао на лицу.

"Не", настави тетка Кејт, "никоме није допуштала да јој приговара нити да је усмерава, робујући тамо у том хору дан и ноћ, дан и ноћ. У шест сати изјутра на Божић! А чему све то?"

"Па, тетка Кејт, зар то није у славу божју?", упита Мери Џејн с осмехом, окрећући се на столицу крај клавира.

Тетка Кејт се љутито окрете ка својој братаници и рече:

"Све ја знам о слави Бога, Мери Џејн, али ја мислим да није ни најмање часно за Папу да жене избацни из хорова које су тамо робовале целог свог живота и постави оне уображене дечаке њима испред носа. Претпостављам да је то за добро Цркве, кад то чини Папа. Али то није праведно, Мери Џејн, и није у реду."

Пала је у ватру и наставила би да брани своју сестру, јер то је било њено болно питање, да Мери Џејн није, видевши да су се сви играчи вратили, мирољубиво интервенисала.

"Чујте, тетка Кејт, доводите господина Брауна у непријатну ситуацију јер има другачија верска убеђења."

Тетка Кејт се окрете господину Брауну који се смешио слушајући ту алузију на његову веру, па рече жустро:

"Ох, не доводим ја у питање да ли је Папа у праву. Ја сам само једна глушава старица и не бих се ни усудила да учиним тако шта. Али постоји једна ствар

као што је обична љубазност и захвалност, и да сам на Џулијином месту, ја бих то рекла Оцу Хилију право у лице..."

"А осим тога, тетка Кејт", рече Мери Џејн, "ми смо заиста сви гладни, а када смо гладни, онда смо сви свадљиви."

"А свадљиви смо и када смо жедни", додаде господин Браун.

"Тако да је боље да вечерамо", рече Мери Џејн, "а да разговор довршимо касније."

На одморишту испред салона Габријел је затекао своју жену и Мери Џејн како покушавају да убеду госпођицу Ајворт да остане на вечери. Али госпођица Ајворт, која је већ била ставила пешир на главу и закопчавала свој огртач, није хтела да остане. Није била ни најмање гладна, а и остала је дуже него што је мислила.

"Али само на десет минута, Моли", рече госпођа Конрој. "То вас неће много задржати."

"Само да презалогите", рече Мери Џејн, "после свег нашег играња."

"Стварно не бих могла", рече госпођица Ајворт.

"Плашим се да вам није било пријатно", рече Мери Џејн сва очајна.

"Јесте, још како, кад вам кажем", рече госпођица Ајворт, "али ми сада заиста морате допустити да одем."

"Али како ћете да стигнете кући?", упита госпођа Конрој.

"Ох, па то је само два корака уз кеј."

Габријел је оклевао тренутак, а онда рече:

"Ако ми допустите, госпођице Ајворт, отпратићу вас до куће, ако већ стварно морате да идете."

Али госпођица Ајворт оде.

"Нећу то ни да чујем", довикну она. "За име бога, вратите се на вечеру и не брините за мене. Потпуно сам у стању да се бринем о себи."

"Знате, баш сте чудна девојка, Моли", рече госпођа Конрој искрено.

"*Beannacht libh*", довикну госпођица Ајворс кроз смех док је трчала низа степеннице.

Мери Џејн је гледала за њом док јој је на лицу лебдео мрзовољно збуњен израз, а за то време госпођа Конрој се нагнула преко ограда да чује како се затварају улазна врата. Габријел се питао није ли он био узрок њеног одласка. Али она није изгледала нерасположена – отишла је смејући се. Нетремице је гледао доле низа степеннице.

У том тренутку тетка Кејт изађе гетајући се из трпезарије, скоро кршећи руке од очајања.

"Где је Габријел?", повика она. "За име света, где је Габријел? Ено тамо сви чекају, све је спремно, а никога нема да исече гуску!"

"Ево ме, тетка Кејт!", узвикну Габријел, живнувши наједном, "ако је потребно, спреман сам да исечем и читаво јато гусака."

Дебела респечена гуска лежала је на једном крају стола, а на другом крају, на гуверираном папиру присутном першуном, стајала је велика шунка с које је била скинута кожа и посута презлама, лепа папирна ружа око коленице, а поред ње је био зачињен комад говећег бута. Између ових супарничких крајева налазили су се у паралелним линијама разни прилози: две мале куполе од желеа, жутог и црвеног; плитка чинија с комадићима желеа с млеком и црвеним демом, велика зелена чинија у облику листа с петељком на којој су биле евенке сувог грожђа модре боје и луштени бадем, слична чинија на којој је лежао комад пресованих Смирна-смокава, чинија с кремом присутим струганим орашчићима, мала чинија пуна чоколадних бомбона и слаткиша умотаних у златне и сребрне папире и једна стаклена ваза у којој је стајало неколико високих струкова целера. На средини стола биле су, као стражари, чиније с воћем, на којима се налазила права пирамида од наранџи и америчких јабука, биле

су ту и две здепасте старинске боце од кристала, у једној је био порто, а у другој тамни шери. На затвореном клавиру стајао је спреман пудинг у огромној жутој чинији, а иза њега, поређане као војници, налазила су се три одељена боца црног и светлог пива и киселе воде поређане по боји својих униформи, прва два црне боје, с мрким и црвеним етикетама, и треће и најмање одељене беле боје, с попречним зеленим тракама.

Габријел храбро заузе своје место у челу стола па, пошто је погледао сечиво ножа, чврсто забоде виљушку у гуску. Сада се сасвим лепо осећао, јер је био стручњак за сечење, а више од свега волео је да се нађе чело добро наговореног стола.

"Госпођице Ферлонг, шта да вам пошаљем?", упита он. "Крило или парче груди?"

"Само парченце од груди."

"Госпођице Хигинс, шта за вас?"

"Ох, било шта, господине Конрој."

Док су Габријел и госпођица Дели размењивали тањире с гушчијим месом и тањире са шунком и зачињеним говећим месом, Лили је ишла од госта до госта с чинијом врућих брашњавих кромпира умотаном у белу салвету. То је била замисао Мери Џејн, а она је исто тако препоручивала сос од јабука за гуску, али тетка Кејт је рекла да је чисто печена гуска без икаквог соса од јабука за њу увек била довољно добра и она се нада да никада неће јести нешто лошије. Мери Џејн је послуживала своје ђаке и старала се да добију најбољу парчад, а тетка Кејт и тетка Џулија отвориле су и донеле с клавира боце црног и светлог пива за господу, а боце киселе воде за даме. Било је много збрке и смеха и галаме од нарудби и протунарудби ножева и виљушача, запушача и затварача. Габријел је почео да сече и за поновно служење чим је завршио први круг, а да себе није ни послужио. Сви су гласно негодовали, тако да је ствар решено тиме што је добро отпио црног пива, јер је закључно да се од сечења

добро загрејао. Мери Џејн се тихо сместила како би вечерала, али тетка Кејт и тетка Џејн су и даље трчкарале око стола, ишле једна другој за петама, пречиле пут једна другој и једна другој издавале запознати погледи. Господин Браун их је молио да седну и поједу вечеру, баш као и Габријела, али оне су говориле да има довољно времена, тако да је, најзад, Фреди Малинс устао, ухватио тетку Кејт и, усред општег смеха, ћушнуо је да седне на своју столицу.

Пошто су сви били лепо послужени, Габријел рече кроз смех:

"А сада, ако неко жели још мало онога што прост свет зове надев, нека само каже."

Читав хор гласова га позва да почне са својом вечером, а Лили приђе с три кромпира која је оставила за њега.

"Па добро", рече Габријел љубазно, док је испијао још један припремни гутљај, "љубазно заборавите да постојим, даме и господо, бар на неколико тренутака."

Сео је да вечера и није учествовао у разговору који је надгласавао Лилино уклањање тањира. Тема разговора била је оперска трупа која је у то време гостовала у Краљевском позоришту. Господин Бартел д'Арси, тенор, црномањаст младић с отменим брковима, хвалио је навелико главну контраалтискињу ансамбла, али је госпођица Ферлонг сматрала да је њен стил извођења био прилично простачки. Фреди Малинс је рекао да неки црначки поглавица пева у другом делу пантомиме у позоришту Гејети и да је то један од најдивнијих тенора који је икада чуо.

"Јесте ли га чули?", упита он господина Бартела д'Арсија преко стола.

"Нисам", одговори немарно господин Бартел д'Арси.

"Јер", објасни Фреди Малинс, "баш бих волео да чујем ваше мишљење о њему. Мислим да има величанствен глас."

"Теби је тај који уме да пронађе добре ствари", рече господин Браун пријатељским гласом гостима за столом.

"А зашто и он не би могао да има добар глас?", упита Фреди Малинс оштро. "Да ли зато што је црнач?"

Нико није одговорио на ово питање, а Мери Џејн скрете разговор за столом на редовну оперу. Једна од њених ученица дала јој је пропусницу за Мињон. Наравно да је било врло лепо, рекла је, али ју је то навело да се сети јадне Џорџине Бернс. Господин Браун је могао да иде још и даље, до старих италијанских трупа које су некада долазиле у Даблин – Џијенс, Илма де Мурзка, Кампаннини, велики Требели, Ђулини, Равели, Арамбуро. То је било време, рекао је, када је у Даблину могло да се чује право певање. Такође је рекао како је последња галерија у старом позоришту Ројал била крцата из вечери у вече, како је једне вечери неки италијански тенор певао пет пута на бис "Пусти ме да погинем као војник", сваки пут уводећи високо *И* и како би младићи с галерије понекад у заносу испрегнули коње из кочија неке примадоне па их сами вукли до њеног хотела. Зашто се више никада не изводе сјајне старе опере, питао је, Динора, Лукреција Бордија? Зато што не могу да нађу гласове који би певали у њима: ето зато.

"Ех сад", рече господин Бартел д'Арси, "петпостављам да и данас има добрих певача као и некад."

"Па где су?", чикајући упита господин Браун.

"У Лондону, Паризу, Милану", рече господин Бартел д'Арси жустро. "Претпостављам да је Карузо, на пример, исто толико добар, ако не и бољи од свих тих људи које сте поменули."

"Можда је и тако", рече господин Браун. "Али могу да вам кажем да у то врло сумњам."

"Ох, све бих дала само да чујем Каруза како пева", рече Мери Џејн.

"Што се мене тиче", рекла је тетка Кејт која је глодала кост, "постојао је само један тенор. Који се мени допадао, хоћу да кажем. Али претпостављам да нико од вас никада није чуо за њега."

"Ко је то био, госпођице Моркан?", упита господин Бартел д'Арсн учтиво.

"Звао се", рече тетка Кејт, "Паркинсон. Чула сам га кад је био у пуној снази, а мислим да је онда имао најчистији глас тенора који је икада усађен у људско грло."

"Баш чудно", рече господин Бартел д'Арсн. "Нисам чак никада ни чуо за њега."

"Јесте, јесте, госпођица Моркан је у праву", рече господин Браун. "Сећам се да сам слушао старог Паркинсона, али то је било и сувише давно за мене."

"Диван, чист, умиљан, мек енглески тенор", рече тетка Кејт с одушевљењем.

Пошто је Габријел завршио, огроман пудинг пренет је на сто. Поново се зачу звекот виљушката и кашичица. Габријелова жена је делила пуне кашике пудинга и додавала тачице по столу. На пола пута заустављала их је Мери Џејн и допуњавала желеом од малина или наранџи или желеом од млека и џемом. Пудинг је направила тетка Џулија па је примала похвале са свих страна. Сама је рекла да није био довољно браон.

"Па, надам се, госпођице Моркан", рече господин Браун, "да сам ја довољно браон, јер знате, ја сам потпуно Браун."

Сва господа, осим Габријела, појела су мало пудинга из пажње према тетки Џулији. Како Габријел никада није јео слаткише, за њега је био остављен целер. И Фреди Малинс је узео струк целера и појео га с пудингом. Неко му је рекао да је целер сјајна ствар за крв, а управо је био под надзором лекара. Госпођа Малинс, која је ћутала за време вечере, рекла је да ће

њен син ићи доле на Маунт Мелери за отприлике недељу дана. Онда су сви за столом разговарали о Маунт Мелерију, како ваздух тамо окренује, како су свештеници гостољубиви и како никада не траже ни пенија од својих гостију.

"Да ли хоћете да кажете", упита господин Браун с неверицом, "да човек може тамо да оде и да се смејти као да је то неки хотел и живи као бубрег у лоју, а онда оде а да ништа не плати?"

"Ех, већина људи остави неки прилог манастиру на поласку", рече Мери Џејн.

"Волео бих да и ми у нашој цркви имамо такву институцију", признаде господин Браун.

Зачудио се када је чуо да свештеници никада не говоре, да устају у два изјутра и спавају у својим мртвачким сандуцима. Питао је због чега то чине.

"То је правило реда", рече одлучно тетка Кејт.

"Добро, али због чега?", упита господин Браун.

Тетка Кејт је поновила да је то правило, и то је све. Господин Браун као да и даље није схватао. Фреди Малинс му је објаснио, како је најбоље умео, да свештеници покушавају да окају све грехе које су починили сви грешници спољњег света. Објашњење није било сасвим јасно, јер господин Браун се исцери и рече:

"Јако ми се допада та идеја, али зар им удобан кревет с матрацом не би исто тако добро послужио као и мртвачки сандук?"

"Мртвачки сандук је ту", рече Мери Џејн, "да их подсети на њихов последњи час."

Како је тема разговора постала тужна, она утону у тишину присутних око стола, а за то време могао се чути глас госпође Малинс како својој сусетки говори неразговорним тихим гласом:

"Они су врло добри људи, ти свештеници, јако побожни људи."

Суво грожђе, и бадем и смокве, и јабуке, и наранџе, и чоколадне бомбоне, и слаткиши сада су се

додавали у круг око стола, а тетка Џулија позва све госте да се послуже или портом или шеријем. У првом тенутку господин Бартел д'Арси одбио је да било шта узме, али га један од суседа гурну лактом и прошапта нешто, после чега је допустио да му напуне чашу. Постепено, док су се и последње чаше пуниле, разговор престаде. Настаде тишина коју је реметило само наливање вина и померање столица. Госпођице Моркан, све три, гледале су у столњак. Неко се накашља неколико пута, а онда су нека господа почела благо да куцкају по столу као да дају знак да буде тишина. Настаде тишина, а Габријел одгурну своју столицу и усташе.

То куцкање се наједном појача као знак охрабрења, а затим потпуно замре. Габријел ослони својих десет дрхтавих прстију о чаршав и нервозно се осмехну окупљенима. Када је угледао низ лица која су била упрта у њега, он подиже поглед ка лустеру. Звучи валпера допирали су са клавира, а могао је да чује и хаљине како у пролазу дотичу врата салона. Неки људи су, можда, стајали на снегу напољу на кеју, гледали у осветљене прозоре и слушали звуке валпера. Тамо је ваздух био чист. У даљини је лежао парк, где су стабла дрвећа стајала под теретом снега. Споменик Веллингтону је на себи имао блиставу снежну капу која се блескала ка западу преко белог поља Фифтин Ејкрос.

Почео је:

"Даме и господа,

Вечерас ми је пало у део, као и прошлих година, да обавим веома пријатну дужност, дужност за коју, бојим се, моје говорничке способности нису одговарајуће."

"Јесу, јесу!", рече господин Браун.

"Али, без обзира какве су, ја вечерас само могу да вас замолим да прихватите намеру као готово дело и да ми поклоните пажњу на неколико тренутака, док

покушам да вам речима искажем своја осећања у овој прилици.

Даме и господа, није први пут да смо се окупили под овим гостољубивим кровом, око овог гостољубивог стола. Није ово први пут да смо уживаоци – или можда, боље да кажем, жртве – гостопримства извесних добрих дама."

Руком је начинио круг у ваздуху и застао. Сви се насмејаше или осмехнуше тетки Кејт и тетци Џулији или Мери Џејн, које се зацврвенеше од задовољства. Габријел настави смелије:

"Сваке године све снажније осећам да наша земља нема ни једну традицију која јој чини толику част, а коју би требало тако љубоморно чувати, као што је њена гостољубивост. То је традиција која је јединствена бар до граница мога сазнања (а ја сам посетио не мали број места у иностранству) међу модерним нацијама. Неко би могао рећи, можда, да је то пре наш недостатак него нешто чиме се треба дичити. Али, чак и да је тако, она јесте, како ми се чини, краљевска мањкавост, и то оне врсте коју ћемо, надам се, још дуго неговати међу нама. У једно сам, бар, сигуран. Докле год овај кров буде штитио добре даме које сам малочас споменуо – а ја од срца желим да то буде још много много дугих лета – традиција истинске срдачне љубазне ирске гостољубивости, коју су наши преци пренели на нас и коју ми морамо пренети на наше потомке, још увек је жива међу нама."

Срдачан жамор одобравања обиђе око стола. Габријелу паде на ум да госпођица Ајворс није била гута и да је нељубазно отишла: па рече с вером у себе:

"Даме и господа,

Нова генерација расте у нашој средини, генерација коју покрећу нове идеје и нови принципи. Она је озбиљна и пуна ентузијазма за те нове идеје, а њен ентузијазам, чак и када је погрешно усмерен, јесте, верујем у то, у основи искрен. Али ми живимо у

скептичном и, ако могу да употребим фразу, у времену које раздиру премисљања: а понекад се плашим да ће ова нова генерација, образована, како ствари стоје, или хиперобразована, бити ускраћена за ове квалитете човечности, гостољубивости и добронамерног хумора који су припадали старијим временима. Слушајући вечерас имена свих тих великих певача прохујалих времена, чинило ми се, морам признати, да живимо у више скученом добу. Ти дани се могу, без претеривања, назвати слободни дани: а ако су они нестали из сећања, надајмо се, бар, да ћемо на окупљањима као што је ово и даље говорити о њима с поносом и љубављу, да ћемо и даље неговати у својим срцима сећање на оне мртве и нестале великане чијој слави свет неће вољно допустити да умре."

"Чујмо, чујмо!", рече гласно господин Браун.

"Па ипак", настави Габријел, чији је глас примио мекше завршетке речи, "увек постоје на окупљањима као што је ово тужније мисли које ће нам се вратити у сећање: сећање на прошлост на младост, промене, одсутна лица која нам недостају овде вечерас. Наш пут кроз живот је засут многим таквим тужним сећањима: и када бисмо о њима стално размисљали, ми не бисмо могли да смогнемо снаге да поставимо даље храбро с нашим радом међу живима. Сви ми имамо животне дужности и животне импулсе који захтевају, и то с правом, наша делотворнија прегнућа."

Према томе, нећу се задржавати на прошлости. Нећу допустити никаком суморном моралисану да нас омете овде вечерас. Овде смо окупљени заједно само на трен ван хуке и буке наше свакодневнице. Срећом смо се овде као пријатељи, у духу доброг дружења, као колеге, такође, у извесној мери, у правом духу *salutaire*, и као гости – како да их назовем? – Три грације даблинског музичког живота."

Окупљени око стола зашљескаше и грунуше у смех на ову алузију. Узалуд је тетка Џулија питала нанемце своје суседе шта је то Габријел рекао.

"Каже да смо три грације, тетка Џулија", рече Мери Џејн.

Тетка Џулија није разумела, али подиже поглед осмехујући се Габријелу, а он настави у истом тону:

"Даме и господа,

Вечерас нећу покушати да одиграм ону улогу какву је одиграо Парис једном другом приликом. Нећу ни покушати да међу њима правим избор. Тај задатак би био и сувише независан и ван мојих моћи. Јер када их понаособ осмотрим, било да је то лично наша главна домаћица, чије је добро срце, чије је предобро срце, постало пословично за све оне који је познају; или њена сестра, која је чини се обдарена вечном младости и чије је певање сигурно било право изненађење и откровење за све нас вечерас; или, последња али ништа мање важна, кад помислим на нашу најмлађу домаћицу, талентовану, веселу, вредну и најбољу нећаку на свету, признајем, даме и господа, да не знам којој би од њих требало да доделим награду."

Габријел спусти поглед на своје тетке, па угледавши широк осмех на лицу тетке Џулије и сузе које се појавише у очима тетке Кејт, похита да заврши. Он огнено подиже чашу порта, док су сви у том друштву у ишчекивању прстима окретали чаше, и громко рече:

"Наздравимо свима трима заједно. Наздравимо њиховом здрављу, богатству, дугом животу, срећи и напретку и нека још задуго наставе да држе то поносно место за које су се саме избориле и које заузимају у својој струци и положај части и љубави који заузимају у нашим срцима."

Сви гости поустајаше с чашама у рукама, па окренувши се ка трима дамама које су седеле, запевахе углас с господином Брауном на челу:

Јер они су весели момци,
Јер они су весели момци,
Јер они су весели момци,
Што нико порећи не може.

Тетка Кејт је не кријући користила марамицу, па је чак и тетка Џулија изгледала дирнута. Фреди Малинс је ударао такт виљушком за пудинг, а певачи су се окренули један наспрам другог, као у неком мелодичном договарању, док су певали наглашавајући:

Сем ако не слаже,
Сем ако не слаже.

А онда, окрећући се још једном својим домаћима, они запеваше:

Јер они су весели момци,
Јер они су весели момци,
Јер они су весели момци,
Што нико порећи не може.

Клицање које је уследило прихватили су и многи који су били иза врата трпезарије, а и други гости су понављали и опет понављали док је Фреди Малинс изигравао команданта с уздигнутим виљушком.

*

Оштар јутарњи ваздух продирао је у предворје у коме су стајали, тако да тетка Кејт рече:

"Нека неко затвори врата. Госпођа Малинс ће се смртно прехладити."

"Браун је напољу, тетка Кејт", рече Мери Џејн.

"Браун је свуда", рече тетка Кејт, спуштајући глас.

Мери Џејн се насмеја тону којим је то казала.

"Стварно", рече она враголасто, "врло је па-
жљив."

"Све време божихних празника", рече тетка Кејт истим тоном, "испунио је кућу као мирис плина."

Овога пута се и сама доброћудно насмеја, а онда брзо додаде:

"Али реци му да уђе, Мери Џејн, и затвори врата. Ох, боже, надам се да ме није чуо."

У том тренутку отворише се улазна врата и господин Браун уђе преко прага, кидајући се од смеха. На себи је имао дугачак зелени капут с маншетама и кратном од имитације астрагана, а на глави овалну шубару. Он показа тамо доле на снегом покривен кеј одакле је допирао звук дугог пискавог звиждања.

"Теди ће покренути све кочије у Даблину", рече он.

Габријел изађе из мале оставе иза предсобља навлачећи капут с муком, па пошто је погледао по предворју, рече:

"Грета још није сишла?"

"Облачи се, Габријеле", рече тетка Кејт.

"Ко то свира тамо горе?", упита Габријел.

"Нико. Сви су отишли."

"Ох, нису, тетка Кејт", рече Мери Џејн. "Бар-тел д'Арси и госпођица О'Калаган још нису отишли."

"У сваком случају, неко се лудира за клави-ром", рече Габријел.

Мери Џејн погледа Габријела и господина Бра-уна и рече дрхћући:

"И мени дође хладно кад видим како сте се вас два господина тако умотала. Не бих волела да као ви морам кући у ово доба."

"А ја у овом тренутку не бих волео ништа ви-ше", рече господин Браун одлучно, "од финог клопа-рања кроз природу или брзе возње с добрим, хитрим коњем између руда."

"Некада смо имали врло доброг коња и лаке кочије код куће", рече тужним гласом тетка Џулија.

"Незаборавни Џони", рече Мери Џејн кроз смех.

"А по чему је тај Џони био толико диван?", упита господин Браун.

"Покојни и много оплаквани Патрик Моркан, наш деда, то јест," објасни Габријел, "свима знан у својим познијим годинама као стари господин, био је произвођач туткала."

"Ех, сад, Габријеле", рече тетка Кејт кроз смех, "имао је радионицу за израду штирка."

"Добро, туткало или штирак", рече Габријел, "тек стари господин је имао коња по имену Џони. А Џони је радио у фабрици старог господина и стално ишао укруг како би покретао ту радионицу. Све је било лепо и красно; али сад долази онај трагични део приче о Џонију. Једног лепог дана стари господин је помислио како би било лепо да се провоза с отменим светом и оде на војну параду у парку."

"Господе, смилуј му се души", рече тетка Кејт сажаљиво.

"Амин", рече Габријел. "Тако је стари господин, као што рекох, упрегао Џонија и ставио свој најбољи високи шешир и најбољи крути оковратник па се у високом стилу извезао из дома прадедова негде близу Бек Лејна, чини ми се."

Сви се насмејаше, чак и госпођа Малинс, начину на који је Габријел причао, а тетка Кејт рече:

"Ех, сад, Габријеле, није он живео у Бек Лејну, у ствари. Тамо је била само радионица."

"Из дома својих прадедова", настави Габријел, "извезао се с Џонијем. И све је ишло глатко док Џони није угледао споменик краљу Билију: па сад да ли се он заљубио у коња на коме седи краљ Били или је мислио да се опет вратио у радионицу, тек он поче да иде укруг око споменика."

Габријел је ишао укруг по предворју у својим каљачама усред општег смеха.

"И тако све укруг", рече Габријел. "А стари господин, који је био веома помпезан стари господин, био је здраво љут. Хајде, господине! Како то мислите,

господине? Џони! Џони! Какво нечувено понашање! Не разумем овог коња!"

Кудаће на улазним вратима прекиде урнебесни смех који је процуратио Габријелово имитирање тог догађаја. Мери Џејн потрча да их отвори и пропусти унутра Фредија Малинса. Са шеширом затуреним на потиљак и раменима која су била згрчена од хладноће, Фреди Малинс је хуктао док је из њега избијала пара због напрезања.

"Успео сам да пронађем само једна кола", рече он.

"Наћи ћемо друга на кеју", рече Габријел.

"Да", рече тетка Кејт. "Боље да не задржавамо госпођу Малинс на промаји."

Госпођи Малинс помогоше њен син и господин Браун да сиђе низ степенике на улазу па је, после много маневрисања, попеше у кола. Фреди Малинс се усепентра за њом и дуго се забавио док је није сместио на сеиште, а господин Браун му је помагао саветима. Најзад је она била удобно смештена и Фреди Малинс позва господина Брауна у кола. Било је још доста приче која је уносила пометњу, а онда се и господин Браун смести у кола. Кочијаш покри колена прекривачем, па се наже да чује адресу. Настаде још већа збрка, јер су Фреди Малинс и господин Браун усмеравали кочијаша у различите правце, а обојица су процурила главе кроз прозор кола. Проблем је био сазнати где је било потребно оставити уснут господина Брауна, а тетка Кејт, тетка Џулија и Мери Џејн потпомогле су дискусију с прага дајући супротне правце и опречна мишљења уз обиље смеха. Што се Фредија Малинса тиче, он се заценио од смеха. Сваки час је провлачио главу кроз прозор и поново је увлачио излажући свој шешир великој опасности и преносно својој мајци ток разговора, док најзад господин Браун не довикну збуњеном кочијашу надгласнајући смех осталих:

"Да ли знате где је Тринити колеџ?"

"Знам, господине", рече кочијаш.

"Е онда возите док не ударите на врата Тринити колеџа", рече господин Браун, "а тамо ћемо вам рећи куда да идете. Разумете сада?"

"Да, господине", рече кочијаш.

"Полетите као птица ка Тринити колеџу."

"У реду, господине", рече кочијаш.

Кочијаш ошину коња и кола заклепеташе дуж кеја усред општег смеха и жамора узајамног поздрављања.

Габријел није дошао до врата с осталима. Стајао је у мрачном делу предворја и гледао уза степеннице. Нека жена је стајала при врху првог степенског крака, такође у сенци. Није могао да јој види лице, али је могао да види теракота и ружичасте делове њене сукње који су због сенке изгледали црно-бели. Била је то његова жена. Била је ослоњена на ограду и нешто слушала. Габријела је изненадила њена мирноћа, па напреже слух како би и он чуо. Али је могао да чује мало шта сем смеха и расправе која се водила на прагу, неколико тонова ударених по клавиру и неколико нота које је певао неки мушки глас.

И даље је стајао у мраку предворја и посматрао своју жену, покушавајући да ухвати мелодију коју је онај глас певао. У њеном држању било је неке љупкости и тајанствености, као да је представљала симбол нечега. Питао се чега је симбол та жена која стоји у сенци на степеншту и слуша музику. Да је сликар, насликао би је у том положају. Њен плави филцани шешир истакао би бронзану боју њене косе наспрам мрака, а тамни умеди на њеној сукњи истакли би оне светле. Да је сликар, он би ту слику назвао Далека музика.

Улазна врата су била затворена, тетка Кејт, тетка Џулија и Мери Џејн долазиле су кроз предворје смејући се и даље.

"Шта кажете, зар није овај Фреди страشان?", упита Мери Џејн. "Стварно је страشان."

Габријел не рече ништа већ показа горе уза степеннице ка месту где је стајала његова жена. Сада су, пошто су улазна врата била затворена, глас и клавири могли јасније да се чују. Габријел подиже руку дајући знак да буду мирне. Чинило се да је песма у старом ирском тоналитету, а певач као да је био несигуран и у речима и гласу. Глас, који је због удаљености и промуклости звучао тужно, благо је осветљавала каденца мелодије с речима које су изражавале бол:

Ох, киша пада на моје тешке увојке косе,
и роса влажи моју пут,
и дете ми лежи хладно...

"Ох, ускликну Мери Џејн. "То Бартел д'Арсси пева, а читаве вечери није хтео да пева. Ех, нагераћу ја њега да отпева једну песму пре него што оде."

"Ох, учини то, Мери Џејн", рече тетка Кејт.

Мери Џејн брзо прође поред осталих и притича степеншту, али пре него што је стигла до њега, певаче престадје и клавири се нагло заклопи.

"Ех, каква штета!", узвикну она. "Да ли силази, Грета?"

Габријел је чуо своју жену како одговара са да и виде је како силази према њима. Неколико корака иза ње били су господин Бартел д'Арсси и госпођица О'Калаган.

"Ох, господине д'Арсси", узвикну Мери Џејн, "баш је себично с ваше стране што сте престали да певате кад смо вас сви у заносу слушали."

"Читаво вече сам га наговарала", рече госпођица О'Калаган, "а и госпођа Конрој, а он нам је говорио како је страшно прехлађен и да не може да пева."

"Ох, господине д'Арсси", рече тетка Кејт, "то је крупна лаж."

"Зар не видите да сам промукао као коњ?", рече грубо господин д'Арси.

Он ужурбано уђе у оставу и обуче капут. Остали, изненађени његовим грубим одговором, осталоше без речи. Тетка Кејт набра чело и даде осталима знак да о томе више не говоре. Господин д'Арси је стајао и, мрштећи се, брижљиво умотавао врат.

"Време је гадно", рече после паузе тетка Џулија.

"Јесте, сви су прехлађени", рече спремно тетка Кејт, "сви."

"Кажу", рече Мери Џејн, "да нисмо имали овакав снег у последњих тридесет година, а јутрос сам прочитала у новинама да снега има по читавој Ирској."

"Волим снег", рече тужним гласом тетка Џулија.

"И ја", рече госпођица О'Калаган. "Мислим да Божић није Божић ако све није под снегом."

"Али сироти господин д'Арси не воли снег", рече тетка Кејт с осмехом.

Господин д'Арси се појави из оставе сав умотан и закопчан, па им покајничким тоном исприча причу о томе како се прехладио. Сви су му давали савете и говорили како је то велика штета и наговарали га да строго води рачуна о грлу по ноћном ваздуху. Габријел је посматрао своју жену која се није укључила у разговор. Стајала је управо испод прањавог светларника док јој је пламен гасне светиљке обасјавао раскопну бронзану боју косе какву је видео док ју је сушила крај ватре неколико дана раније. Још увек је стајала у истом положају и као да није била свесна разговора који се водио око ње. Најзад се окренула ка њима и Габријел примети да су јој се образи руменили а очи цаклиле. Изненадан налет радости испуни му срце.

"Господине д'Арси", упита она, "као се зове та песма коју сте певали?"

"Зове се Девојка из Огрима рече господи д'Арси, "али нисам могао баш најбоље да је се сетим. А зашто? Да ли вам је позната?"

"Девојка из Огрима", понови она. "Нисам могла да се сетим назива."

"Врло лепа мелодија", рече Мери Џејн. "Жао ми је што нисте вечерас били при гласу."

"Џејн, Мери Џејн", рече тетка Кејт, "немој да љутиш господина д'Арсија. Не дам да га ико љути."

Видевши да су сви спремни да крену, она их поведе ка вратима где једни другима рекоше лаку ноћ:

"Па, лаку ноћ, тетка Кејт, и хвала вам на пријатној вечери."

"Лаку ноћ, Габријеле. Лаку ноћ, Грета."

"Лаку ноћ, тетка Кејт, и много вам хвала. Лаку ноћ, тетка Џулија."

"Ох, лаку ноћ, Грета, нисам те видела."

"Лаку ноћ, господине д'Арси. Лаку ноћ госпођице О'Калаган."

"Лаку ноћ, госпођице Моркан."

"Лаку ноћ, још једном."

"Лаку ноћ свима. Да се лепо вратите кући."

"Лаку ноћ. Лаку ноћ."

Јутро је још увек било мрачно. Пригушена жута светлост наносила се над куће и реку; а небо као да се спуштало. По путу је лежао расквашен снег, а само су траке и грудвице снега лежале по крововима, по паркетним зидовима па кеју и по гвозденој огради у том делу. Уличне светиљке су још увек светиле првенкастом светлошћу кроз ваздух испуњен маглом а тамо, преко реке, здање Четири суда уздизало се претећи према натмуреном небу.

Ишла је испред њега с господином Бартелом д'Арсијем, носећи своје ципеле у браон пакету стављеном под мишку једне руке док је другом руком подизала сукњу како би је сачувала од расквашеног снега. У њеном држању више није било никаквих чари, али су Габријелове очи и даље сијале од среће. Крв му

је јурила венама, а у глави се ројиле мисли, поносите, веселе, нежне, смеле.

Ишла је пред њим тако лака хода и тако усправно да је пожелео да потрчи за њом нечујно, да је ухвати за рамена и каже јој нешто лудкасто и лепо на ухо. Изгледала му је тако крхка да је пожелео да је заштити од нечега и да онда буде сам с њом. Тренуци њиховог заједничког тајног живота засијаше као звезде у његовом сећању. Коверат боје сунцокрета лежао је поред његове шоље за доручком и он га је миловало руком. Птице су цвркатале у бришљану, а сунчана мрежа завесе поигравала је по поду: није могао да једе од среће. Стајали су на перону пуном света, а он је ставао карту у топли длан њене рукавице. Стајао је с њом на хладноћи, гледајући кроз прозор с решеткама човека који је правио боце у распламсалој пећи. Било је врло хладно. Њено лице, мирисно на хладном ваздуху, било је сасвим близу његовог и он изненада дозвољава човека који је стајао крај пећи:

"Да ли је ватра топла, господине?"

Али тај човек није могао да га чује због буке коју је стварала пећ. Можда и боље. Можда би му грубо одговорио.

Талас још нежније среће измаче му из срца и прође кроз артерије ношен топлом струјом. Као нежни пламен звезда тренуци њиховог заједничког живота, о којима нико није знао нити ће икада знати, распршише се и осветлише му сећање. Жудео је да је подсети на те тренутке, да је натера да заборави године њиховог тулог заједничког постојања и да се сећа само њихових тренутака заноса. Јер године нису, осећао је то, угушиле његову душу као ни њену. Њихова деца, његово писање, њене домаће бриге нису угушили сав нежни пламен њихових душа. У једном писму које јој је написао рекао је: "Због чега ми речи као што су ове звуче тако туло и хладно? Да ли је то због тога што ниједна реч није довољно нежна да буде твоје име?"

Као нека далека музика, ове речи које је написао пре много година похрлише му у сусрет из прошлости. Чезнуо је да буде насамо с њом. Пошто други буду отишли, пошто се он и она нађу у хотелској соби, најзад ће бити сами, заједно. Позваће је меким гласом:

"Грета!"

Можда га неће одмах чути: свлачиће се. Онда ће је дирнути нешто у његовом гласу. Она ће се окренути и погледати га...

На углу Вајнтеверн улице нашли су кочије. Био је срећан због њиховог клопарања јер га је оно спасавао од разговора. Она је гледала кроз прозор и као да је била уморна. Остали су проговорили тек по коју реч, док су показивали неку зграду или улицу. Коњ је уморно каскао под суморним јутарњим небом, вукући своју стару, чегртаву кутију за својим петама и Габријел је опет био с њом у кочијама, јурећи да стигне на брод, журећи њиховом меденом месецу.

Док су кочије прелазиле О'Конел мост, госпођица О'Калаган рече:

"Кажу да човек не може да пређе мост О'Конел, а да не види коња."

"Овај пут видим белог човека", рече Габријел.

"Где?", упита господин Бартел д'Арси.

Габријел показа на споменик по коме су стајале грудвице снега. Онда му присно климну главом и махну руком.

"Лаку ноћ, Дане", рече весело.

Када су се кочије зауставиле испред хотела, Габријел искочи и, упркос нетрпљивости господина Бартела д'Арсија, плати возачу. Дао му је пиллинг више него што је коштало. Човек отпоздрави и рече:

"Желим вам успешну Нову годину, господине."

"Такође", рече Габријел срдечно.

Док је излазила из кочија и стајала на ивичњаку, она се за тренутак ослони на његову руку, опраштајући се од осталих. Лако му се ослонила на руку, исто онако лако као и када је играла с њим пре неколико

часова. Онда се осећао поносним и срећним, срећним што је његова, поносним на њену љупкост и њено супружничко држање. Али сада, пошто је расплакао толика сећања, први додир њеног тела, складног и чудног и намирисаног, изазва у њему оштар бол, пожуле. Узимајући њено ћутање као изговор, он принесе њену руку себи уз бок и док су тако стајали на хотелским вратима, осети како су умакли својим животним дужностима, побегли од куће и од пријатеља и заједно побегли дивљих и успамтелних срца у нови доживљај.

Неки старац је дремао у великој наткривеној стоници у предворју. Он упали свећу у канделарији, па пође испред њих ка степеништу. Ишли су ћутке за њим и скоро бешумно газили по дебелом тепиху на степеништу. Цела се степеништем иза портира погнуле главе, повијених нежних рамена као да су под теретом, у сукњи која јој је пријањала уз тело. Могао је да је обгрли рукама око кукова и заустави, јер руке су му дрхтале од жудње да је дохвати и само је притисак ноктију о дланове задржавао дивљи импулс његовог тела под контролом. Портир се заустави на степеништу да умири свећу која је капала. И они се зауставише, на степеницама испод њега. У тишини, Габријел је могао да чује капање истопљеног воска у посуду свећњака и ударе свог срца о ребра.

Портир их поведе дуж ходника и отвори врата. Затим постави немирну свећу на тоалетни сточић и ушита у колико сати ујутро желе да их пробуди.

"У осам", рече Габријел.

Портир показа на прекидач електричне сијалице и поче да мрмља неко извињење, али га Габријел прекиде.

"Није нам потребно никакво светло. Имамо довољно светлости која допире с улице. Чујте", додаде он, показујући на свећу, "можете склонити тај лепо предмет, будите тако добри."

Портир поново подиже свећу, али полако, јер је био изненађен том новом идејом. Онда промрмља лаку ноћ и изађе. Габријел закључа врата.

Сабласна светлост уличне светилке пружала се као дуга трака од прозора до врата. Габријел баци капут и шешир на кауч и приђе прозору. Погледао је доле на улику како би мало смирио своје емоције. Онда се окрете и наслони на комоду с фиокама, лежи-ма окренут светлости. Она је скинула шешир и отргач и стајала испред великог огледала, раскопчавајући стезник. Габријел је ћутао неколико тренутака, осма-трајући је, а онда рече:

"Грета!"

Она се полако окрете од огледала и приђе му идући по траку светлости. Лице јој је било тако озбиљно и уморно да Габријел није могао да превали речи преко усана. Не, још није био прави тренутак.

"Изгледаш уморна", рече он.

"И јесам, мало", одговори она.

"Не осећаш се болесна или слаба?"

"Не, само уморна: ништа више."

Она затим приђе прозору и застане тамо, гледајући напоље. Габријел је опет чекао а онда, плашећи се да стидљивост не овлада њиме, рече изненада:

"Знаш, Грета!"

"О чему је реч?"

"Познајеш оног јадног момка Малинса?", рече он брзо.

"Да. Шта је било с њим?"

"Па, јадник, он је пристојан момак, ипак", настави Габријел лажним тоном. "Вратио ми је онај златник што сам му позајмио, а ја то, у ствари, нисам ни очекивао. Штета је што неће да се држи по страни од оног Брауна, јер он, у ствари, није лош момак."

Сада је сав дрхтао од узнемирености. Да ли је и она била узнемирена? Када би му се само обратила или пришла, по сопственој вољи! Било би свирепо водити љубав с њом када је у таквом стању. Не, прво

мора да угледа неку жудну у њеним очима. Чезнуо је да загосподари њеним чудним расположењем.

"Када си му позајмио ту фунту?" упита она после краће паузе.

Габријел се борио како би себе обуздао да не почне простачким језиком да говори о пијаном Малинсу и његовој фунти. Силно је желео да крикне из душе, да јој здроби тело о своје, да овлада њоме. Али рече:

"Ох, у време Божића, када је отворио ону радњицу за продају божићних честитки, у улици Хенри."

Био је у таквој грозници од беса и жеље да није ни чуо када се удаљила од прозора. Застала је пред њим за тренутак, гледајући га чудно. А онда, нагло се пропе на прсте па га пољуби, нежно спуштајући своје руке на његова рамена.

"Врло си великодушан, Габријеле", рече она.

Сав уздрхтао од усхићења због њеног изнадног пољупца и необичности реченице коју је изрекла, Габријел положи руку на њену косу и поче да је заглађује унатраг, једва је додирујући прстима. Била је сјајна и фина од прања. Срце му је било преуно срећно. Баш када је то прижељкивао, пришла му је драговољно. Можда су њене мисли текле упоредо с његовим. Можда је она осетила ту снажну жељу која је била у њему, а онда се у њој јавило расположење да му се преда. Сада, пошто му се тако лако предала, питао се због чега је био тако стидљив.

Стајао је, држећи њену главу у својим рукама. А онда, склизнувши једном руком брзо око њеног тела и привукавши је себи, рече меким гласом:

"Грета, мила, о чему размишљаш?"

Није му одговорила, а није се потпуно ни предала његовој руди. Он поново рече меким гласом:

"Реди ми у чему је проблем, Грета. Мислим да знам у чему је ствар. Знаш ли?"

Није одмах одговорила. А онда рече кроз бујицу суза:

"Ох, размишљам о оној песми, Девојка из Огрімма."

Она се отрже од њега и притрча кревету, па пребацивши руке преко ивице кревета, сакри лице. Габријел остаде као укопан од запрепаштења, а затим крете за њом. Док је пролазио поред великог покретног огледала, угледа свој лик у природној величини, свој широк, добро попуњен пластрон кошуље, своје лице чији га је израз увек збуњивао када би га угледао у огледалу, и светлудав позлаћен оквир наочара. Зауставио се на неколико корака од ње и рекао:

"Шта је с том песмом? Зашто плачеш због ње?"

Она подиже главу са својих руку и обриса очи надланицом као дете. Љубазнији тон него што је намеравао осети му се у гласу:

"Зашто, Грета?" упита.

"Мислим о некоме ко је још давно певао ту песму."

"А ко је та давнашња особа?", упита Габријел с осмехом.

"Био је то неко кога сам познавала у Голуеју док сам живела с баком", рече она.

Осмех нестаде с Габријеловог лица. Нека тупа љутња поче поново да се купи негде у његовој свести и тупи пламови жудње почеше љутито да сијају по његовим венама.

"Неко у кога си била заљубљена?", упита он иронично.

"Био је то неки дечак кога сам познавала", одговори она, "звао се Мајкл Фари. Често је певао ту песму, Девојка из Огрімма. Био је врло нежан."

Габријел је ћутао. Није желео да она помисли како је заинтересован за тог нежног дечака.

"Тако га јасно видим", рече она тренутак касније. "Какве је само очи имао: крупне, црне! И такав неки израз у њима – израз!"

"Ех, значи, била си заљубљена у њега?", рече Габријел.

"Ишла сам с њим у шетње", рече она, "док сам била у Голуеју."

Мисао пролете Габријелу кроз главу.

"Можда си зато желела да идеш у Голуеј с оном девојком Ајворс?", рече он хладно.

Она га погледа и упита изненађено:

"Зашто?"

Габријел се осећао непријатно због њеног погледа. Слеже раменима на рече:

"Откуд ја да знам? Да га видиш, можда."

Она у тишини скрете поглед с њега на трак светлости који је допирао од прозора.

"Умро је", рече она најзад. "Умро је кад му је било свега седамнаест година. Зар није страшно умрети тако млад?"

"Шта је радио?", упита Габријел и даље ироничним гласом.

"Радио је у плинари", рече она.

Габријел се осети пониженим због неуспеха своје ироније и због призивања ове личности из мртвих, дечака из плинаре. И док су се у њему ројила сећања на њихов тајни заједнички живот, пун нежности и радости и жеља, она га је у себи упоређивала с неким другим. Био је постиђен сазнањем о својој личности. Угледао је себе као смешну личност, као неко потрчало својим теткама, нервозног, добронамерног сентименталисту, који говори простацима и идеализује сопствену клоновску похоту, вредан жаљења, недопуљиван момак кога је угледао у огледалу. Он инстинктивно окрете леђа светлости како она не би видела стид који му је пламсао на челу.

Покушао је да одржи свој тон хладног испитивања, али када је проговорио, његов глас био је понизан и равнодушан.

"Претпостављам да си била заљубљена у тог Мајкла Фарија, Грета", рече он.

"У то време ми је пуно значило", рече она.

Глас јој је био пригушен и тужан. Осећајући сада како би било узалудно да покуша да је поведе онамо куда је намеравао, Габријел помилова једну њену руку и рече, такође тужним гласом:

"И од чега је тако млад умро, Грета? Од туберкулозе, је ли?"

"Мислим да је умро због мене", одговори она.

Неки неодређен ужас обузе Габријела на тај одговор, као да је, у том тренутку када се надао да ће тријумфовати, неко неопипљиво и осветољубиво биће настало на њега, које је у свом неодређеном свету сакупљало тајанствене силе против њега.

Али он га се с напором ослободи и настави да милује њену руку. Више је није испитивао, јер је осетио да ће му и сама испричати. Рука јој је била топла и влажна: није реаговала на његов додир, али он настави да је милује баш као што је миловао и њено прво писмо које му је упутила оног пролетњег јутра.

"Била је зима", рече она, "пред сам почетак оне зиме када је требало да напустим дом моје баке и дођем одавно у пансион при манастиру. А он је у то време био болестан у свом стану у Голуеју одакле га нису пуштали да излази, а његове су писмом обавестили у Отерарду. Имао је сушицу, тако су говорили, или тако нешто. Никада нисам тачно сазнала."

Она засташе за тренутак и уздахну.

"Јадни момак", рече она. "Много ме је волео, а био је тако нежан дечак. Често смо заједно излазили, у шетње, знаш, Габријеле, онако како то раде на селу. Требало је да студира певање, само да му је здравље било у реду. Имао је врло добар глас, јадни Мајкл Фари."

"Да, и онда?", упита Габријел.

"И онда, када је дошло време да напустим Голуеј и одем у пансион при манастиру, његово стање се погоршало и нису ми допуштали да га посетим, тако да сам му написала писмо и рекла да одлазим у Да-

блин, да ћу се вратити на лето и да се надам да ће му онда бити боље."

Застала је за тренутак да би примирила свој глас, па је наставила:

"А онда, вече пре него што сам пошла, била сам у кући моје баке на острву Нанс, паковала ствари, када сам зачула како каменчићи ударају о мој прозор. Прозор је био толико мокар да ништа нисам могла да видим, па сам стрчала доле и искрала се из куће на задњи излаз у башту; тамо је на крају баште стајао тај јадничак и дрхтао."

"Па зар му ниси рекла да се врати?", упита Габријел.

"Преклињала сам га да одмах оде кући и рекла му да ће умрети на киши. Али он је рекао да не жели да живи. Као да му и сада видим очи! Стајао је на крају зида где се налазило неко дрво."

"И да ли је отишао кући?", упита Габријел.

"Јесте, отишао је кући. И тек што сам провела недељу дана у пансиону при манастиру, он је умро и био сахрањен у Отерарду, одакле су били његови. Ох, тај дан када сам сазнала да је умро!"

Застала је, гушећи се од јецања, па, савладана осећањима, баци се лицем на кревет, јецајући у јорган. Габријел јој још мало задржа руку, неодлучно, а онда, плашећи се да је не омета у њеном болу, пусти да рука нежно падне, и тихо оде до прозора.

Чврсто је спавала.

Наслоњен на лакат, Габријел је неколико тренутака без озлојеђености гледао у њену замршену косу и полуотворена уста и слушао њено дубоко дисање. Значи да је у животу имала ту романтичну љубав: један човек је умро зарад љубави према њој. Једва да га је сада болела помисао какву је бедну улогу он, њен муж, играо у њеном животу. Посматрао ју је док је спавала као да он и она никада нису живели заједно као муж и жена. Његове радознале очи дуго су почи- вале на њеном лицу и њеној коси: и, док је размишљао

о томе каква је она тада била, у то време њене прве девојачке лепоте, неко чудно, пријатељско сажалење према њој проже његову душу. Он чак ни себи није хтео да каже да њено лице више није било лепо, али је знао да то више није било оно лице због кога је Мајкл Фари пркосио смрти.

Можда му није испричала читаву причу. Он погледом пређе на столицу преко које је она пребацила нешто своје одеће. Пантљика њене подсукње додиривала је под. Једна чизма је стајала усправно док јој је меки горњи део био пресавијен; она друга је лежала постранце. Чудио се побуни својих осећања од пре једног сага, одакле је она проистекла? Из вечере његове тетке, из његовог будаластог говора, из пића и играња, из весеља приликом опраштања у предворју, из задовољства у дугој шетњи дуж реке по снегу. Јадна тетка Џулија! И она ће, такође, ускоро постати сенка уз сенку Патрике Моркана и његовог коња. Приметио је на њеном лицу тај измучени изглед за тренутак док је певала Дотерана за венчање. Ускоро ће, можда, седети у истом салону, одевен у црно, и држати свој свилени шешир на коленима. Ролетне ће бити спуштене, а тетка Кејт ће седети поред њега, ушмркујући се и кроз плач причати како је Џулија умрла. Он ће у глави тражити неке речи које би јој могле пружити утеху, а налазиће само неке јадне и бескорисне. Да, да: то ће се врло брзо догодити.

Ваздух у соби му простудени рамена. Обазриво се испружи испод чаршава и леже поред своје жене. Једно по једно сви су постајали сенке. Боље је храбро прећи у тај други свет, у пуном сјају неке страсти, него изbledети и увенути жалосно с годинама. Помисли како је она која је лежала поред њега толике године у свом срцу држала сакривену слику очију свог љубавника у тренутку када јој је рекао да не жели да живи.

Бујица суза испуни Габријелове очи. Он таквих осећања није имао ни према једној жени, али је знао да је такво осећање сигурно била љубав. Сузе су се све

САДРЖАЈ

СЕСТРЕ.....	27
СУСРЕТ.....	37
АРАБИЈА.....	47
ИВЛИН.....	55
ПОСПЕТКЕ.....	61
ДВА КАВАЉЕРА.....	69
ПАНСИОН.....	82
ОБЛАЧАК.....	91
ПРЕПИСИ.....	108
ИЛОВАЧА.....	121
БОЛАН ДОГАЂАЈ.....	129
ДАН БРШЉАНА У САЈИ КОМИТЕТА.....	141
ЈЕДНА МАЈКА.....	160
МИЛОСТ БОЖЈА.....	175
МРТВИ.....	202

више сакупљале у његовим очима и у полутами је замишљао да види прилику младића како стоји испод влажног дрвета. И друге прилике су биле ту. Његова душа се приближавала тој области у којој бораве огромне војске мртвих. Био је свестан, али није могао да схвати, њихово чудно и лепршаво постојање. Његова сопствена личност је бледела и претварала се у сив неопипљив свет: сам чврсти свет, који су ови мртви некада подизали и у њему живели, распршивао се и исчезавао.

Неколико лаких удара о окно нагнаше га да се окрене прозору. Снег је поново почео да пада. Сањиво је посматрао пахуљице, сребрне и тамне, како искоса веју наспрам светлости светилке. Дошло је време да крене на пут на запад. Да, новине су биле у праву: снег је падао у читавој Ирској. Падао је у свим деловима тамне средишне равнице, по голим брдима, падао меко по мочвари Ален и, тамо даље на западу, меко падао по тамним бунтовним таласима Шанона. Падао је, такође, по свим деловима усамљеног гробља на брду где је Мајкл Фари лежао сахрањен. Лежао је у великим наносима на искривљеним крстовима и надгробним споменицима, на шиљцима малих врата, на голем трњу. Његова душа лагано је губила свест док је слушао како снег тихо пада кроз свемир, и полако пада, као долазак њиховог последњег часа, на све живе и мртве.